

ELŐSZÓ

Egy társaságnak, így a Magyar Nyelvtudományi Társaság első száz éve történetének a megírása is rendkívül szerteágazó és sokféle ismeretet igénylő feladat. Szükséges hozzá mindenekelőtt a korabeli nyelvtudományban, továbbá a nyelvtudomány-történetben való jártasság. És még valami. Az, hogy az erre a feladatra vállalkozó – lehetőleg hosszú ideig valamilyen fontosabb tisztséget betöltve – szinte benne éljen a Társaságban, és részt vegyen az intézmény életének alakításában.

Magam e tekintetben szerencsésnek mondható előzmények után is hosszasan töprengve 2010-ben vállalkoztam erre a nehéz feladatra. Hogy az elején kezdjem, három évi debreceni középiskolai tanítás után 1951-ben kerültem fel Budapestre, miután kineveztek az akkor alakult Idegen Nyelvek Főiskolája magyar tanszékének a vezetőjévé. Majd e főiskola megszűnése után, 1955-ben áthelyeztek az ELTE Bölcsészettudományi Karának II. számú Magyar Nyelvészeti tanszékére, amelyet korábbi mesterem, Bárczi Géza vezetett, és azóta, 1996-tól mint professor emeritus ott tanítok mind a mai napig. Hosszú pályafutásom alatt foglalkoztam a magyar nyelvtudomány számos diszciplínájával (nyelvtörténet, leíró nyelvtan, dialektológia, stilisztika, a magyar irodalmi nyelv története stb.), és valamilyen módon végig műveltem a magyar nyelvtudomány-történetet. Talán ezeknél is lényegesebb azonban, hogy hamar kapcsolatba kerültem a Magyar Nyelvtudományi Társasággal, szinte részt vettem a Társaság mindennapi életében és később – a megkapott tisztségek alapján – az irányításában is.

A Társaság életéről sok mindent megtudtam már debreceni egyetemista koromban. Bárczi professzor úr ugyanis gyakran hívott maga mellé, hogy együtt menjünk az egyetemről gyalog az akkori Libakerten keresztül a városközpont felé (ő a Nagytemplomtól nem messze a Bethlen utcában bérelt lakást, én meg a Református Kollégiumban laktam), és közben mindig elmondta, mi történt Budapesten, a C épületben, a Magyar Nyelvészeti Tanszéken (Pais tanár úr és mások éppen mivel foglalkoznak stb.), továbbá hogy milyen viták zajlottak a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóületein és így tovább. Ezek hatására 1951-ben, Budapestre való költözésem után szinte azonnal – Balázs János és Babos Ernő, akkor már neves nyelvészek ajánlásával – beléptem a Társaságba, és eljártam a keddi felolvasó ülésekre, vitákra. Alig telt el egy évtized, 1960-ban választmányi tag lettem, majd a következő évben a Társaság titkárának a szerepét osztották rám. Bárczi Géza elnöklése idején, 1970-ben pedig a választmányi ülés és a vezetőség javaslatára a közgyűlés megválasztott a Társaság főtítkárának, amely tisztséget Bárczi Géza elhunytja után Benkő Loránd elnöksége

idején is, egészen 1984-ig, Finnországba történt távozásomig – ugyanis a Helsinkii Egyetemen vendégprofesszori tisztséggel bíztak meg – betöltöttem. Aztán, 1985-től máig tartóan a Társaság egyik alelnöke vagyok.

Mint a Magyar Nyelvtudományi Társaság százéves történetét bemutató könyvben részletesen szólok róla, a főtítkárnak teljes mértékben át kell látnia a Társaság életének úgyszólván minden mozzanatát, mert csak így tudja az évenkénti közgyűlésen részletes beszámolóját megtartani. Ilyen beszámolókat egyébként már titkár koromban is többször kellett készítenem, mivel az akkori főtítkár a közgyűlés idején gyakran külföldön tartózkodott. Másrészt a főtítkárnak egyébként is aktívan részt kell vennie a Társaság évi munkájának, teljes életvitelének a megtervezésében, irányításában (közgyűlés, felolvasóülések, konferenciák, kongresszusok megrendezése stb.).

Összefoglalva: az itt felsoroltak bizonyos fokú birtokában „mertem” elvállalni Társaságunk első száz éve történetének a bemutatását. Hozzáteszem, hogy monográfiám a Magyar Nyelvtudományi Társaság történetének 110. évében véglegesült, így áttekinthettem a 2. évszázad társaságtörténetének első évtizedét is. Ennek áttekintő rajzát – mintegy ráadásként – külön alfejezetben közlöm.

A megírásban azt tűztem ki célul, hogy tényszerűen, hitelesen – a korabeli iratok felhasználásával – mutassam be a Társaság létrejöttét, szervezetének a kiépülését, továbbá teljes működését és elért eredményeit. Természetesen kiemeltem, hogy mindig a legjobb nyelvészek bevonásával, a tagság szorgos munkájával és mert a Társaságnak mindig mindenhez köze volt ahhoz, ami a magyar nyelv körül történt, Társaságunk hamar kivívta a magyar nyelvtudományban a vezető szerepet. Azt sem hallgathattam el, hogy tudományos fórum jellegét a társadalmi és kulturális körülmények lényeges megváltozása után is megtartotta. A Társaság története értelemszerűen a magyar nyelvtudomány történetének is szerves és fontos része.

Az eddigiekből egyenesen következik, hogy írásomat filológus munkának szántam. A tényszerűsége és a hitelességre való törekvés hozta magával a viszonylag gyakoribb idézést, a bizonyos fokú ismétlést, valamint a fontos események valamelyest részletesebb bemutatását, de ezt a célt szolgálják a könyv Mellékletében szereplő felsorolások is.

A megfogalmazásban bizonyos olvasmányosságra is törekedtem. Olvasóként ugyanis nemcsak a nyelvészettel foglalkozókra, sőt nemcsak a különböző szakos tanárookra gondoltam, hanem az értelmiségiekre általában, illetve a történeti és nyelvi kérdések iránt érdeklődő minden rendű és rangú emberre is. Ezért ha úgy láttam célravezetőnek, bizonyos esetekben nem az időrendet követtem; egyszer-egyszer kitértem látszólag kevésbé fontos, de érdekes eseményekre is; leírtam továbbá egy-egy odaillő saját élményemet; és megvilágítottam egy-egy olyan nyelvészeti szakki-fejezést vagy jelenséget, amely a nyelvész szakemberek számára minden bizonnyal ismeretesebbek voltak.

Hálás köszönettel tartozom többeknek is. Mindenekelőtt feleségemnek. Nemcsak a fogalmazvány szövegszerkesztővel való leírásáért, hanem a hivatkozott irodalom adatainak összeállításáért és egyeztetéséért, továbbá ötleteiért és különösképpen a sokszori bátorításáért. Köszönetet mondok továbbá Kiss Jenő elnökünknek többszöri

tanácsaiért, biztatásáért, valamint az egyáltalán nem kis munkát jelentő lektorálásért. Megköszönöm továbbá Parapatics Andrea technikai szerkesztőnek gondos munkáját. Utoljára, de nem utolsósorban köszönet illeti az ELTE Nyelvészkönyvtárának két könyvtárosát: Jakab Katalint és Faga-Nagy Máriát, akik hivatali kötelességükön messze túlmenően segítettek munkámban, nemcsak a keresett könyvek, folyóirat-cikkek gyors átadásával, hanem bizonyos sorozatok összeállításával, cikkek megkeresésével is.

Végezetül: szeretném remélni, hogy könyvem betölti azt a szerepet, amelyet neki szántam.

Budapest, 2014. október 15.

A szerző